

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تراشیدن ریش و ماشین کردن آن اگر مثل تراشیدن باشد حرام است .
و در این حکم تمام مردم یکسانند و حکم خدا به واسطه مسخره مردم تغییر
نمی کند ، پس کسی هم که اول تکلیف اوست ، یا اگر ریش نتراشد مردم
او را مسخره می کنند ، چنان چه ریش بتراشد ، یا طوری ماشین کند که
مثل تراشیدن باشد ، حرام می باشد^۱ .

^۱ . رساله توضیح المسائل :

• آیت الله سید محمد رضا گلپایگانی ص ۴۸۵ م ۲۸۳۶

• آیت الله سید محمود حسینی شاهرودی ص ۵۱۷ م ۲۸۳۴

• آیت الله سید عبدالاعلی موسوی سبزواری ص ۶۵۴ م ۳۰۷۸

• آیت الله سید محمد هادی میلانی ص ۲۸۶ م ۲۸۳۴

• آیت الله حاج شیخ علی صافی گلپایگانی ص ۵۵۰ م ۲۸۴۹

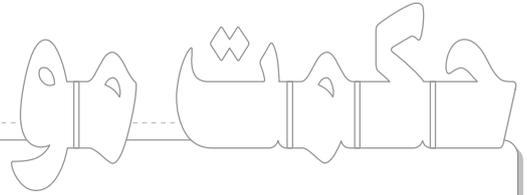
• آیت الله لطف الله صافی گلپایگانی م ۲۸۳۶

• آیت الله سید حسین طباطبایی بروجردی م ۲۸۳۴

• آیت الله محمد علی اراکی م ۲۸۳۹

• آیت الله سید شهاب الدین مرعشی نجفی م ۲۸۳۴

• آیت الله سید محسن طباطبایی حکیم م ۲۸۰۶

علامه مجلسی رحمۃ اللہ علیہ:

مشهور میان علماء آن است که تراشیدن ریش حرام است.^۲

و...^۳

و عدّه‌ای می‌فرمایند:

تراشیدن ریش یا ماشین کردن آن، اگر مثل تراشیدن باشد، بنا بر احتیاط

واجب، حرام است.^۴

^۲. حلیة المتقین باب ۵ فصل ۵ ص ۱۶۰.

^۳. برخی از مدارک دیگر که در آن فتوا به حرمت ریش تراشی داده‌اند:

• آیت الله سید محسن طباطبایی حکیم منهاج الصالحین ج ۲ ص ۱۸ م ۴۲

• آیت الله لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الأحکام ج ۲ ص ۱۸۲ و ۱۸۳ س ۱۷۴۰

• علامه شیخ یوسف بحرانی، الحدائق الناضرة خاتمة الكتاب ج ۵ ص ۵۶۱ فائده ۲:

الظاهر - كما استظهره جملة من الأصحاب كما عرفت - تحريم حلق اللحية...

^۴. علمایی که ریش تراشی را حرام می‌دانند لکن بنا بر احتیاط واجب یا احتیاط لازم:

• آیت الله سیستانی، توضیح المسائل جامع ص ۶۳۲ م ۲۲۴۶، منهاج الصالحین ج ۲ ص ۲۹ م ۴۶

• آیت الله خویی، توضیح المسائل مراجع ج ۲ ص ۶۹۴ م ۴۰

• آیت الله تبریزی، توضیح المسائل مراجع ج ۲ ص ۶۹۴ م ۴۰

• آیت الله فیاض، منهاج الصالحین ج ۲ ص ۱۱۷ م ۲۳۶

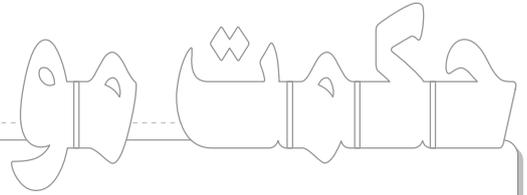
• امام، توضیح المسائل مراجع ج ۲ مسائل متفرقه ص ۶۷۴ س ۸۳

• رهبری، توضیح المسائل مراجع ج ۲ متفرقات ص ۸۰۹

• آیت الله سید محمد حسینی شاهرودی رساله توضیح المسائل م ۲۸۳۳

• آیت الله مکارم شیرازی، توضیح المسائل مراجع ج ۲ ص ۸۰۳ س ۶۹

• آیت الله فاضل لنکرانی جامع المسائل ج ۱ ص ۲۳۸ س ۹۵۷

بنابراین علماء و فقهاء شیعه ، یا فتوا به حرمت ریش تراشی می دهند یا بنا بر احتیاط واجب یا لازم ، ریش تراشی را حرام می دانند.^۵

و احتیاط در حرمت ریش تراشی ، احتیاط مستحب نیست که ترک آن جایز باشد .

بنابراین کسی که ریش خود را تراشیده ، مرتکب معصیت شده است .
و از چهار فرقه عامه^۶ ، سه فرقه مالکیه^۷ ، حنفیه و حنابله نیز ، ریش تراشی را حرام می دانند.^۷

استفتائات

س . تراشیدن ریش چه حکمی دارد ؟

ج . حرام است.^۸

س . تراشیدن صورت با تیغ یا ماشین اصلاح چه حکمی دارد ؟

ج . اشکال دارد و داشتن موی بر چهره به اندازه‌ای که محاسن و ریش

• آیت الله وحید خراسانی منهاج الصالحین ج ۳ مکاسب محرمة م ۴۳

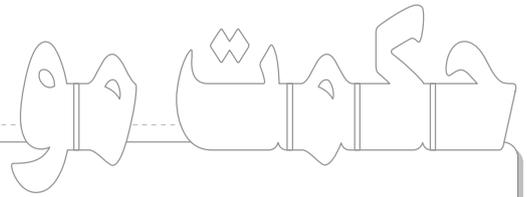
• علامه محمد تقی مجلسی ، روضة المتقین ج ۱ ص ۳۳۳

^۵ . توجه : این اختلاف تا پایان مسائل تکرار می شود و ما از تکرار آن صرف نظر می کنیم .

^۶ . سنی ها .

^۷ . الفقه علی المذاهب الأربعة ج ۲ حکم إزالة الشعر ص ۴۵ و ۴۶ .

^۸ . آیت الله اراکی ، استفتائات مسائل متفرقه ص ۲۵۴ س ۲ .

صدق کند از شعائر و محاسن مسلمان است.^۹

س . تراشیدن ریش جایز است یا نه ؟

ج . از اخبار مستفیضه . . . مستفاد می شود حرمت آن . . . و کیف کان

لاینبغی الإشکال فی حرمته^{۱۰} .

س . زدن ریش با تیغ به طور کامل و یا قسمتی از آن چه حالتی دارد ؟

ج . تراشیدن تمام یا قسمتی از ریش حرام است^{۱۱} .

عَلَّتْ حَرَمَتْ رِيشِ تَرَاشِي

س . حضرت عالی در فتاوایتان در مورد تراشیدن ریش برای مردان

فرموده‌اید که حرمت دارد و تراشیدن ریش جایز نیست .

جسارتاً این جانب مایل به دانستن دلیل و یا سندی برای این امر هستم . . .

ج . سیره مستمره بین متدینین به ضمیمه بعض اخبار^{۱۲} منجبر به شهرت

^۹ . آیت الله نوری همدانی ، هزار و یک مسأله فقهی ج ۱ ص ۱۳۷ س ۴۹۲ .

^{۱۰} . سید محمد کاظم یزدی (صاحب عروه) ، غایة القصوى در ترجمه عروة الوثقى مسائل متفرقه ص ۳۳۰ س

۶۳ .

^{۱۱} . آیت الله سید محمد رضا گلپایگانی ، مجمع المسائل ج ۶ ص ۲۸۱ و ۲۸۲ س ۶۳۱ الف .

^{۱۲} . بسیاری از اخبار و روایات ، در حکمت موج ۱ ذکر گردید .

محققه ، بر آن دلالت دارد^{۱۳}.

س . اگر مقدور است تا حدودی علت وجوب گذاردن ریش را توضیح فرماید .

ج . حرمت تراشیدن ریش از بعض روایات معتضده^{۱۴} به سیره متشرعه استفاده می شود و فقیه اگر وجوب یا حرمت کاری را از ادله استفاده نماید دانستن فلسفه آن لازم نیست .

هر چند در خصوص مورد ضررهای بهداشتی برای پوست صورت و لثه از قول اطباء متخصص نقل شده است .

و در این مورد می توانید به کتاب اولین دانشگاه و آخرین پیامبر اثر شهید دکتر رضا پاک نژاد و همچنین کتاب تراش ریش از نظر بهداشت^{۱۵} مراجعه نمایید^{۱۶}.

س . آیا در قرآن مجید آیه ای در باب ریش به نظر مبارک رسیده ، مرقوم فرماید .

^{۱۳} . آیت الله سید محمد رضا گلپایگانی ، مجمع المسائل ج ۶ ص ۲۸۷ س ۶۵۱

^{۱۴} . تقویت یافته .

^{۱۵} . اثر مرحوم آقای حسین عبداللهی خوروش .

^{۱۶} . آیت الله صافی گلپایگانی ، جامع الاحکام ج ۲ ص ۱۸۳ و ۱۸۴ س ۱۷۴۵ .

ج . در قرآن کریم آیه‌ای که بتوانیم از آن این حکم^{۱۷} را از ظاهر آن استفاده بنماییم موجود نیست ، ولی مدرک احکام بر طبق اصول مذهب منجصر به ظواهر قرآن کریم نیست ، بلکه أدله دیگری هست که حجیت و دلیلیت آن‌ها ثابت و ناچاریم که طبق آن‌ها عمل نماییم^{۱۸}.

حد و اندازه ریش

آیت الله سیستانی :

ملاک حرام بودن در ریش تراشی ، آن است که دیگری که شخص را در مجلس مخاطب و گفتگو می‌بینند بگویند : ریش ندارد^{۱۹}.

^{۱۷} . مقصود از این حکم یعنی حکم وجوب ، وگرنه شاید بشود از آیه ۹۴ سوره طه ، حداقل حکم استحباب را استفاده نمود .

که حضرت هارون علیه السلام به حضرت موسی علیه السلام گفت :

يَبْنُوهُمْ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي ^ط إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي .

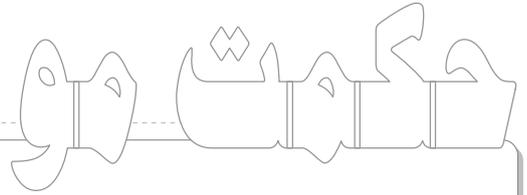
برادرم ، محاسن و سرم را رها کن ، من ترسیدم که بگویی : بین بنی اسرائیل تفرقه افکندی و توصیه مرا مراعات نکردی .

بنابراین در قرآن آمده که پیامبر الهی هارون علیه السلام ، دارای ریش و محاسن بوده است .

این آیه تا حدی جواب برای کسانی است که می‌گویند : کجای قرآن از ریش سخن به میان آمده است ؟

^{۱۸} . آیت الله حاج آقا حسین بروجردی ، استفتائات ج ۲ مسائل متفرقه ص ۴۶۸ س ۹ .

^{۱۹} . توضیح المسائل جامع ج ۱ م ۲۲۴۸ . استفتائات آیت الله سیستانی ج ۱ س ۲۳۸ ص ۱۶۶ .

آیت الله مکارم شیرازی :

حدّ ریش آن است که در عرف بگویند او دارای ریش است^{۲۰}.

س . اقل اندازه ریش را بیان فرمایید .

ج . در صورتی که عرفاً صدق ریش بکند مانعی ندارد^{۲۱}.

س . حد ریش تا چه حد است که اگر کسی ریش خود را ماشین می‌کند

بداند که به حد تراشیدن نرسد ؟

ج . حد آن به مقداری است که عرفاً او را صاحب ریش بدانند^{۲۲}.

س . مرقوم فرماید که حدّ ریش چه اندازه است که از آن کوتاه‌تر نباشد ؟

ج . به قدری باشد که عرفاً بگویند ریش دارد ، کافی است^{۲۳}.

س . حدّ ریش چه اندازه است که از آن کوتاه‌تر نباشد ؟

آیا کوتاه‌کردن ریش با ماشین معمولی دستی تا حدود یک میلیمتر مناسب

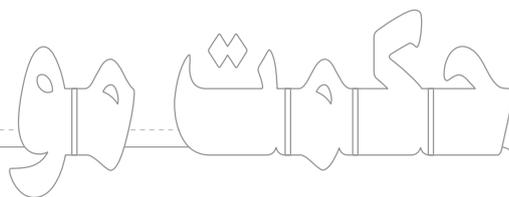
است ؟

^{۲۰} . استفتائات جدید ج ۲ ص ۲۴۳ س ۷۵۱ .

^{۲۱} . آیت الله حاج آقا حسین بروجردی ، استفتائات ج ۲ احکام بیع ص ۱۷ س ۳۵ .

^{۲۲} . آیت الله حاج آقا حسین بروجردی ، استفتائات ج ۲ مسائل متفرقه ص ۴۹۶ س ۴۰ .

^{۲۳} . آیت الله گلپایگانی ، مجمع المسائل ج ۲ مسائل متفرقه مکاسب محرمه ص ۱۵ س ۱۷ .

ج . به قدری باشد که صدق ریش کند و عرفاً بگویند : فلانی ریش دارد

یا فلانی ریشش را نتراشیده است ^{۲۴} .

س . باید برای تراشیدن موی صورت چه شماره‌ای را در نظر بگیریم ؟

ج . شماره ۴ و ۵ ظاهراً مانعی ندارد ^{۲۵} .

و باید طوری باشد که بعد از تراشیدن اطراف آن عرفاً ریش و محاسن

صدق بکند مثلاً نمره ۴ ^{۲۶} .

س . منظور از صدق ریش چیست ؟

ج . این که در عرف مردم به آن ریش بگویند ^{۲۷} .

س . تا چه اندازه می‌توان محاسن را کوتاه کرد ؟

آیا درست است که می‌گویند بر مردها واجب است که به قدری محاسن

^{۲۴} . آیات عظام گلپایگانی ، امام ، خویی ، رهبری ، صافی گلپایگانی ، تبریزی ، مکارم شیرازی ، بهجت ، فاضل

لنکرانی ، اراکی ، برگرفته از :

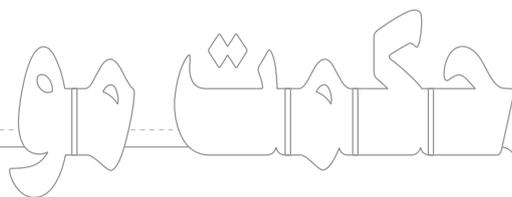
استفتائات امام ج ۲ ص ۳۱ س ۸۱ ، جامع الاحکام آیت الله صافی گلپایگانی ج ۲ ص ۱۸۳ س ۱۷۴۲ ،

صراط النجاة آیات عظام خوئی و تبریزی ج ۲ ص ۴۶ س ۱۱۷ ، احکام روابط زن و مرد ص ۲۴۹ س ۳۳۶ .

^{۲۵} . آیت الله سیدمحمد شاهرودی ، استفتائات ص ۴۲۳ س ۱۶۶۷ .

^{۲۶} . آیت الله سیدمحمد شاهرودی ، استفتائات ص ۴۲۴ س ۱۶۷۰ .

^{۲۷} . آیت الله تبریزی ، استفتائات جدید ج ۱ ص ۲۲۸ س ۱۰۹۱ .

بگذارند به طوری که پوست صورتشان معلوم نباشد؟

ج . باید به اندازه‌ای باشد که در مجلس تخاطب بگویند صورتش مو دارد ،
و اگر موی صورت پر پشت است به مقداری باید موی صورت را بگذارد
که بشره معلوم نباشد^{۲۸}.

س . کوتاه کردن ریش تا چه حدی بدون اشکال است؟

ج . اگر در عرف به آن تراشیدن ریش بگویند ، اشکال دارد^{۲۹}.

س . تراشیدن ریش چه حکمی دارد و بلند کردن آن تا چه حد جایز است؟

ج . به اندازه صدق ریش داشتن ، مو بر چهره لازم است و بلندی آن بهتر
است که در حد متعارف باشد^{۳۰}.

کراهت بیش از یک قبضه

علامة مجلسی رحمته :

بدان که سنت است ریش را میانه گذاشتن ، نه بسیار بلند و نه بسیار کوتاه ،
و زیاده از قبضه گذاشتن ، مکروه است و احتمال حرمت نیز دارد^{۳۱}.

^{۲۸} . آیت الله تبریزی ، استفتائات جدید ج ۱ ص ۲۲۹ س ۱۰۹۹ .

^{۲۹} . آیت الله بهجت ، استفتائات ج ۳ ص ۱۵۱ س ۳۸۸۲ .

^{۳۰} . آیت الله نوری همدانی ، هزار و یک مسأله فقهی ج ۲ ص ۱۷۴ س ۵۸۶ .

^{۳۱} . حلیة المتقین باب ۵ فصل ۵ ص ۱۶۰ .

س . ریش از نظر کوتاهی و بلندی باید چه مقدار باشد ؟

ج . حد معینی ندارد ، بلکه معیار این است که عرفاً بر آن ریش صدق کند

و بلند بودن آن بیشتر از قبضه دست کراحت دارد ^{۳۲} .^{۳۳}

روایات

✎ امام صادق علیه السلام :

آن چه بیش از یک قبضه است ، صاحب آن مستحق آتش جهنم است ^{۳۴} .

✎ امام صادق علیه السلام :

محاسن خود را در قبضه و مشت خود بگیر و مازاد آن را بچین ^{۳۵} .

✎ حسن زیات می گوید : امام باقر علیه السلام را دیدم که ریش خود را کم کرده

^{۳۲} . رهبری ، أجوبة الاستفتاءات فارسی ص ۳۱۴ س ۱۴۱۱ .

^{۳۳} . الحدائق الناضرة ج ۵ خاتمة الكتاب ص ۵۶۱ و ۵۶۲ فائده ۱ و ۴ :

أن الأفضل المندوب إليه هو إعفاء اللحية إلى حدّ القبضة المذكورة و ما زاد عليها فالأفضل جزه . . .

أنه هل أفضلية القبضة في اللحية بالنسبة إلى ما زاد خاصة بمعنى أنه لا يتجاوز القبضة أو يكون كذلك أيضاً

بالنسبة إلى ما نقص عنها بمعنى أنه يستحب له أن يعفيها و يتركها حتى تبلغ القبضة أيضاً ؟

لك أقف على كلام لأحد من أصحابنا في ذلك إلا أن ظاهر الأخبار الأول . والله العالم

^{۳۴} . عن أبي عبد الله عليه السلام : قال ما زاد من اللحية عن القبضة فهو في النار .

الكافي ج ۶ باب اللحية و الشارب ص ۴۸۷ ح ۲

^{۳۵} . عن أبي عبد الله عليه السلام : في قدر اللحية قال تقبض بيدك على اللحية و تجز ما فضل .

الكافي ج ۶ باب اللحية و الشارب ص ۴۸۷ ح ۳

بود^{۳۶}.

محمد بن مسلم می گوید :

دیدم فردی که شغلش حجامت کردن بود ، ریش و محاسن امام باقر علیه السلام را کم و مرتّب می نمود .

حضرت به او فرمودند : آن را گرد و مدور نما^{۳۷}.

ریش پرفسوری

س . کسانی هستند که ریش را تمام نمی گذارند و تنها محاسن چانه را باقی می گذارند ، به قول غربی ها پرفسوری است .

آیا مقدار تراشیده شده حرام است یا نه ؟

آیا مقدار باقیمانده صدق بر ریش دارد یا نه ؟

آیات عظام گلپایگانی ، امام ، صافس گلپایگانی ، رهبری ، بهجت ، سید

محمد شاهرودی :

تراشیدن بعض ریش ، حکم تراشیدن تمام آن را دارد و حرام است^{۳۸} .^{۳۹}

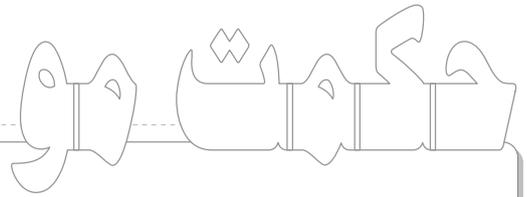
^{۳۶} . عَنْ الْحَسَنِ الزَّيَّاتِ قَالَ رَأَيْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام قَدْ خَفَّفَ لِحْيَتَهُ . الْكَافِي ج ۶ باب اللحية والشارب ص ۴۸۷ ح ۴

^{۳۷} . عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ رَأَيْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام وَالْحَجَّامَ يَأْخُذُ مِنْ لِحْيَتِهِ فَقَالَ دَوَّرَهَا .

الکافی ج ۶ باب اللحية والشارب ص ۴۸۷ ح ۵

^{۳۸} . امام ، رهبری و آیت الله سید محمد شاهرودی : بنا بر احتیاط واجب .

^{۳۹} . برگرفته از : استفتائات امام ج ۲ ص ۳۲ س ۸۴ ، احکام روابط زن و مرد ص ۲۴۸ س ۳۳۴ ، ارشاد السائل

آیت الله سیستانی :

اگر فرد موی قسمت چانه را نگه دارد و بقیه ریش و محاسنش را بتراشد (مانند ریش پرفسوری) باز هم این کار، بنا بر احتیاط واجب، جایز نیست.^{۴۰}

آیات عظام خوئی، تبریزی، فاضل لنکرانی و مکارم شیرازی :

... گذاشتن موهای روی چانه (ذَّقَن) و تراشیدن بقیه کفایت می کند، و

آنچه تراشیدنش بنا بر احتیاط واجب حرام است، آن ریش چانه است.^{۴۱}

س . تراشیدن صورت و همچنین قسمتی از صورت و گذاشتن موهای

روی ذَّقَن^{۴۲} چه صورت دارد؟

ج . بلی تراشیدن بنا به احتیاط واجب حرام است ولی کفایت می کند

گلپایگانی س ۳۶۹ و س ۷۰۳، جامع الاحکام ج ۲ ص ۱۸۳ س ۱۷۴۳، استفتائات بهجت ج ۳ ص ۱۵۲

س ۳۸۸۳. أجوبة الاستفتائات فارسی ص ۳۱۴ س ۱۴۱۳. استفتائات آیت الله سید محمد شاهرودی ص

۴۲۳ س ۱۶۶۹.

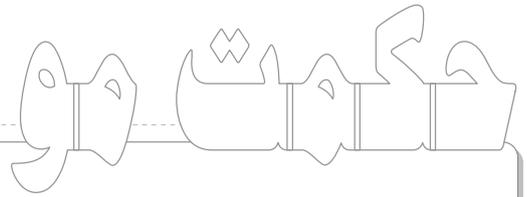
^{۴۰}. توضیح المسائل جامع ج ۱ م ۲۲۴۷.

^{۴۱}. برگرفته از: صراط النجاة آیات عظام خوئی و تبریزی ج ۲ ص ۴۷ س ۱۲۳، جامع المسائل آیت الله فاضل

لنکرانی ج ۲ ص ۳۱۶ س ۹۵۵ و ج ۱ ص ۲۳۸ س ۹۵۵. استفتائات جدید آیت الله مکارم ج ۲ ص ۲۴۳ س

۷۵۱. استفتائات جدید آیت الله تبریزی ج ۱ س ۱۰۸۵، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳ و ...

^{۴۲}. ذَّقَن : چانه .

گذاشتن موهای روی ذقن و تراشیدن بقیه^{۴۳}.

س . آیا تراشیدن دو طرف گونه‌ها و گذاشتن ریش روی چانه کافی است

و این مقدار صدق ریش می‌کند؟

ج . احوط نتراشیدن صورت است به طریق مذکور^{۴۴}.

س . آیا ریش پرفسوری کافی است؟

ج . کافی نیست^{۴۵}. تراشیدن و ازاله موی صورت جایز نیست، چه تمام

ریش یا قسمتی از آن باشد...^{۴۶}

س . چه مقدار از موی صورت لحيه حساب می‌شود و تراشیدن آن اشکال

دارد؟

آیا فقط موهای چانه است یا شامل موهای دو طرف صورت می‌باشد؟

ج . لحيه مختص به چانه نیست، بلکه تمام دو طرف صورت را شامل می‌-

شود، به مسأله ۲۸۳۳ توضیح المسائل ما مراجعه نمایید^{۴۷}.

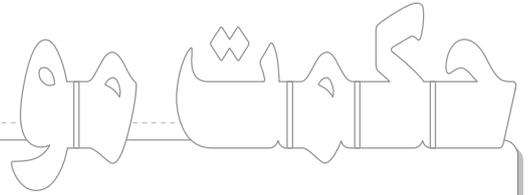
^{۴۳} . استفتائات پرسش و پاسخ از محضر آیت الله خوئی ص ۲۶۵ س ۸۹۹ .

^{۴۴} . استفتائات از محضر آیت الله اراکی ص ۲۶۰ س ۳۶ .

^{۴۵} . استفتائات آیت الله بهجت ج ۳ ص ۱۵۲ س ۳۸۸۳ .

^{۴۶} . آیت الله بهجت، توضیح المسائل مراجع ج ۲ مسائل متفرقه ص ۷۷۹ م ۴ .

^{۴۷} . آیت الله سید محمد شاهرودی، استفتائات ص ۴۲۴ س ۱۶۷۱ .

تراشیدن با ماشین

آیت الله سید محمد شاهرودی :

تراشیدن ریش به هر وسیله‌ای که صدق ریش نکند حرام است علی

الأحوط بل الأظهر^{۴۸}.

آیت الله سیستانی :

تراشیدن ریش به هر وسیله‌ای که باشد فرقی ندارد ، ماشین برقی یا دستی ،

تیغ ، خمیر ریش ، مواد شیمیایی دیگر و در هر صورت ، بنا بر احتیاط

واجب ، جایز نیست^{۴۹}.

س . زدن ریش با ماشینی که هم سطح تیغ اصلاح کند چه حکمی دارد ؟

آیت الله تبریزی :

زدن ریش به این صورت ، حکم با تیغ زدن را دارد . در زایل کردن ریش

فرقی بین تراشیدن آن با تیغ و ماشینی که از ته می‌زند نیست^{۵۰}.

آیت الله بهجت :

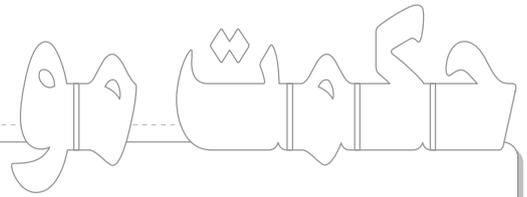
و ماشین کردنی که مثل تراشیدن باشد ، باید ترک شود^{۵۱}.

^{۴۸} . استفتائات ص ۴۲۳ س ۱۶۶۶ .

^{۴۹} . توضیح المسائل جامع ج ۱ م ۲۲۴۹ . استفتائات ج ۱ ص ۱۶۸ س ۲۴۶

^{۵۰} . آیت الله تبریزی استفتائات جدید ج ۱ ص ۲۲۹ س ۱۰۹۶ و ج ۲ ص ۵۰۳ س ۲۰۶۲ .

^{۵۱} . توضیح المسائل مراجع ج ۲ مسائل متفرقه ص ۷۷۹ م ۴ .

س . تراشیدن صورت با تیغ و یا با وسایلی که امروزه مرسوم می باشد و به نام (ماشین سلمانی) معروف بوده و هست و شماره های متفاوتی دارد و حتی می تواند مثل شماره صفر آن صورت را بتراشد ، چه حکمی دارد ؟

آیت الله نوری همدانی :

به اندازه ی صدق ریش داشتن ، مو بر چهره لازم است ...^{۵۲}

رهبرای :

تراشیدن ریش به هر وسیله ای که باشد ، اگر صدق ریش نکند ، حرام است
علی الاحوط^{۵۳، ۵۴}

س . بفرمایید آیا تراشیدن ریش با ماشین برقی از نظر شرع مقدس اسلام حرام است یا نه ؟

ج . ریش تراشیدن خواه با تیغ باشد یا با ماشین حرام است علی الاحوط^{۵۵}.

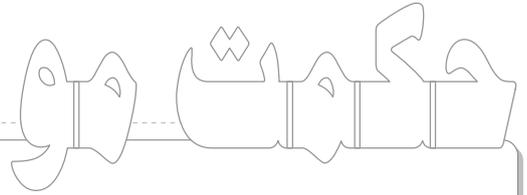
س . کوتاه کردن ریش با ماشین های معمولی دستی تا حدود یک میلی متر چگونه است ؟

^{۵۲} . هزار و یک مسأله فقهی آیت الله نوری همدانی ج ۱ ص ۱۳۷ س ۴۹۴ .

^{۵۳} . احتیاط واجب .

^{۵۴} . ریش دکور انسانی ص ۹۹ س ۳ .

^{۵۵} . بنابراین احتیاط یعنی بنابر احتیاط واجب . استفتائات امام ج ۲ ص ۳۰ س ۷۹ .

آیت الله صافی گلپایگانی :

باید به نحوی باشد که عرفاً صدق ریش کند.^{۵۶}

امام :

بنا بر احتیاط باید طوری باشد که صدق ریش کند.^{۵۷}

س . تراشیدن ریش و ماشین کردن آن ، چه حکمی دارد ؟

ج . تراشیدن و ماشین کردن که در حکم تراشیدن باشد ، بنا بر احتیاط

واجب جایز نیست.^{۵۸}

فرق احتیاط واجب و احتیاط مستحب

س . برخی از فقهاء در رساله توضیح المسائل آورده‌اند :

تراشیدن ریش بنا بر احتیاط جایز نیست ، این احتیاط یعنی چه ؟

ج . اگر مجتهد فتوی ندهد و بفرماید : احتیاط آنست که ...

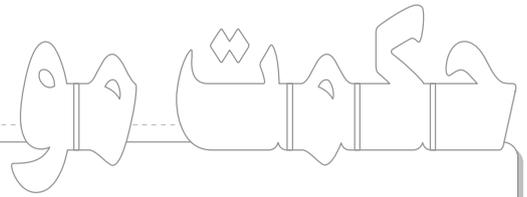
این احتیاط را احتیاط واجب می‌نامند .

در این حالت ، مقلد دو کار می‌تواند بکند :

^{۵۶} . جامع الاحکام ج ۲ ص ۱۸۳ س ۱۷۴۲ .

^{۵۷} . استفتائات امام ج ۲ ص ۳۱ س ۸۱ .

^{۵۸} . آیت الله فاضل لنکرانی ، جامع المسائل ج ۱ ص ۲۳۸ س ۹۵۷ .

الف . به این احتیاط عمل کند و در این صورت با فتوی (مثل واجب است یا حرام است) فرقی ندارد . بنابراین نمی تواند ریش خود را بتراشد و در نتیجه تراشیدن ریش حرام است با تراشیدن ، بنابراین احتیاط جایز نیست در مقام عمل یکی می باشد .

ب . در این مسأله به فتوای مجتهد جامع الشرائط دیگر که مساوی با مجتهد فعلی او در رتبه علمی است یا علمش از مرجع تقلید مقلد کمتر و از مجتهدین دیگر بیشتر است رجوع کرده و عمل نماید^{۵۹} .^{۶۰}

^{۵۹} . استفتائات آیت الله سیستانی ج ۱ ص ۱۶۷ پاورقی ۵۱ .

^{۶۰} . توضیح مطلب به بیانی دیگر :

در حرام بودن ریش تراشی : برخی از مجتهدین ، فتوا داده اند ، و برخی فرموده اند بنابر احتیاط واجب یا بنابر احتیاط لازم ، و هیچ فقیهی نفرموده احتیاط مستحب .

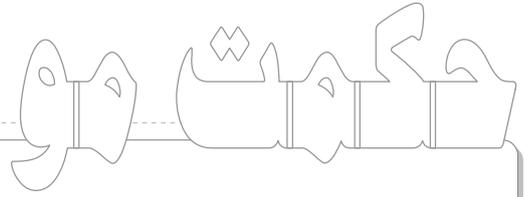
و این که در برخی عبارات ، فقط لفظ احتیاط آمده بدون قید واجب ، مقصود همان احتیاط واجب یا احتیاط لازم است ، زیرا در احتیاط مستحب ، قبل یا بعد لفظ احتیاط ، فتوا ذکر می شود که در بحث ریش تراشی اینچنین نیست .

بنابراین اگر مرجع تقلید ، فتوا داده باشد ، مقلد باید به فتوا عمل کند ، و اگر احتیاط ذکر کرده ، مقصود احتیاط واجب است نه احتیاط مستحب .

س . فرق احتیاط واجب و احتیاط مستحب ؟

ج . در احتیاط مستحب ، عمل به احتیاط ثواب دارد ولی ترک احتیاط جایز است .

در احتیاط واجب ، عمل به احتیاط ، واجب و لازم می باشد و ترک آن معصیت است ، مقلد یا باید به احتیاط مرجع تقلید خود عمل کند یا با رعایت أعلم فالأعلم به فتوای مجتهد دیگر مراجعه کرده و به فتوای او عمل

س . اگر تراشیدن ریش طبق احتیاط واجب حرام باشد ، آیا می‌توان به مجتهدی رجوع کرد که حلال می‌داند ؟

ج . از آن‌جا که تمام مجتهدین تراشیدن ریش را جایز نمی‌دانند ، لذا رجوع در این مسأله بنا بر فرض ، ثمره‌ای ندارد^{۶۱} .

س . آیا فقیهی از فقهای شیعه وجود دارد که تراشیدن ریش را جایز بداند ؟

ج . در بین فقهای عظام ، کسی را که جایز بداند ، نمی‌شناسیم^{۶۲} .

دستور پدر

س . اگر پدر ، فرزندش را به تراشیدن ریش امر کند و او را تهدید به طرد نماید آیا مخالفت با پدر در ریش تراشیدن جایز است یا نه ؟

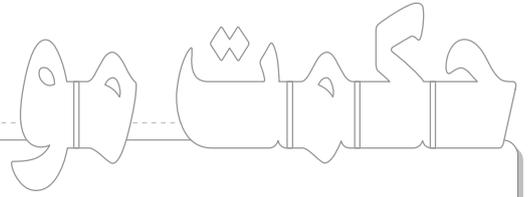
ج . جایز است مخالفت با پدر وقتی امر به ترک واجب و انجام حرام

نماید .

و خلاصه این‌که ، در موضوع ریش‌تراشی ، چون مجتهدی فتوا به جواز ریش‌تراشی نداده ، رجوع به أعلم فالأعلم (مجتهدین دیگر) بی‌فایده است و راه فراری نیست .

^{۶۱} . آیت الله بهجت استفتائات ج ۳ ص ۱۵۳ س ۳۸۹۱ .

^{۶۲} . آیت الله تبریزی ، صراط النجاة ج ۹ ص ۱۰۴ س ۲۹۳ .

نماید^{۶۳}.

و بهتر راضی کردن پدر است^{۶۴}،^{۶۵}.

شارب یا سبیل

کوتاه کردن سبیل :

بسیار بر آن تأکید شده و اختلافی در آن نیست حتی اگر در کوتاه کردن مبالغه نماید و از ته بزند .

اما تراشیدن سبیل :

اکثر فقهای شیعه ، آن را بدون اشکال ، بلکه مستحب می دانند .

و برخی مانند : علامه شیخ یوسف بحرانی^{۶۶} و علامه محمد تقی مجلسی^{۶۷}

^{۶۳} . از امیرالمؤمنین علیه السلام منقول است که فرمودند :

لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ ، اطاعت از مخلوق در عصیان خالق روا نیست .

^{۶۴} . قرآن مجید در آیه ۱۵ سوره مبارکه لقمان می فرماید :

وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا

با پدر و مادر (چه خوب باشند چه بد) در دنیا به طرز شایسته ای رفتار کن .

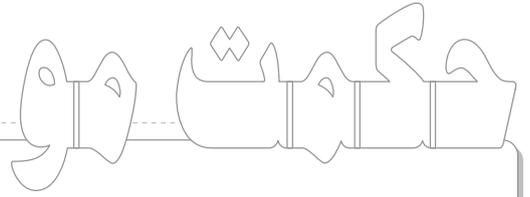
^{۶۵} . آیات عظام خوئی و تبریزی ، صراط النجاة ج ۲ س ۱۳۳ .

^{۶۶} . الحدائق الناضرة ج ۵ خاتمة الكتاب ص ۵۶۱ و ۵۶۲ فائده ۱ و ۳ :

أن الأفضل المندوب إليه . . . إحياء الشارب و جزه حتى يبلغ به اصول الشعر

و هذا لا خلاف فيه و لا إشكال . . .

أنه هل يجوز حلق الشارب ؟ استظهر بعض مشايخنا المحققين من متأخري المتأخرين ذلك . . . و إن كان

می فرمایند : تراشیدن سبیل خلاف احتیاط است .

آیت الله سیستانی :

کوتاه کردن موی بالای لب (سبیل) یا تراشیدن آن اشکال ندارد ، بلکه مستحب می باشد^{۶۸} .

آیت الله مکارم شیرازی :

کوتاه کردن و حتی تراشیدن سبیل مانعی ندارد^{۶۹} .

آیت الله صافی گلپایگانی :

تراشیدن ریش حرام است ولی تراشیدن سبیل اشکال ندارد^{۷۰} .

س . در مورد تراشیدن سبیل چه می فرمایید ؟

ج . تراشیدن سبیل اشکال ندارد^{۷۱} .

الأحوط العدم . . . و بالجملة فإن دليل الجواز غير ظاهر بل ربما دخل تحت آية فليغيرن . خَلَقَ اللَّهُ (نساء

۱۱۹) التي استدلوا بها على تحريم حلق اللحية بناء على ظاهر اللفظ .

^{۶۷} . روضة المتقين ج ۱ ص ۱۳۳ :

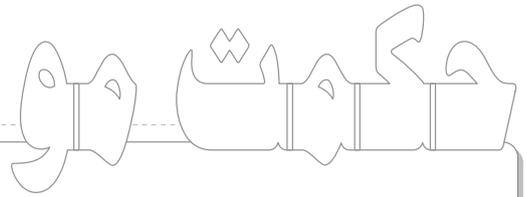
و الحاصل أن الاحتياط في الدين ترك حلق اللحية ، بل الشارب . . .

^{۶۸} . توضیح المسائل جامع آیت الله سیستانی ج ۱ ص ۲۲۵۲ ،

^{۶۹} . استفتائات جدید ج ۲ ص ۲۴۳ و ۲۴۴ ص ۷۵۲ .

^{۷۰} . جامع الاحکام ج ۲ ص ۱۸۳ ص ۱۷۴۴ .

^{۷۱} . استفتائات امام ج ۲ ص ۳۱ ص ۸۰ . جامع المسائل آیت الله فاضل لنکرانی ج ۱ ص ۲۳۸ و ۲۳۹ ص ۹۶۰ .

س . در یکی از جواب استفتائات فرموده‌اید :

کوتاه کردن سبیل محقق می‌شود به کوتاه کردن آن به وسیله‌ی قیچی و نحو^{۷۲} آن .

آیا جایز است تراشیدن آن به وسیله‌ی تیغ ؟

ج . بله جایز است^{۷۳} .

س . تراشیدن شارب با تیغ چه حکمی دارد ؟

ج . تراشیدن شارب مانعی ندارد^{۷۴} .

کوتاه کردن شارب سنت است

✍ **رسول خدا** صلی الله علیه و آله :

گرفتن از موی شارب به طوری که لب آشکار شود از سنت است^{۷۵} .

✍ عبد الله بن عثمان می گوید :

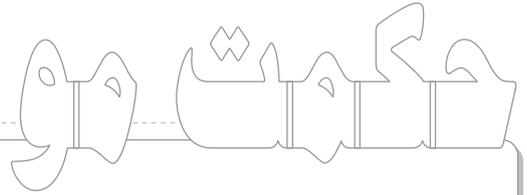
امام صادق علیه السلام را دیدم که سبیل‌های خود را تا انتهای آن کوتاه کرده

^{۷۲} . مثل ، مانند .

^{۷۳} . استفتائات پرسش و پاسخ از محضر آیت الله خوئی ص ۲۶۵ س ۹۰۰ .

^{۷۴} . آیت الله سید محمد شاهرودی ، استفتائات ص ۴۲۳ س ۱۶۶۸ .

^{۷۵} . النبوی صلی الله علیه و آله : **إِنَّ مِنَ السُّنَّةِ أَنْ تَأْخُذَ مِنَ الشَّارِبِ حَتَّى يَبْلُغَ الْإِطَارَ** .

بود.^{۷۶}

بلند گذاشتن شارب

آیت الله تبریزی : بلند کردن سبیل مکروه است.^{۷۷}

آیت الله سیستانی :

بلند کردن آن به طوری که روی لب بالا بیفتد حرام نیست ، ولی کراهت دارد .

و گاه ممکن است به عنوان ثانوی^{۷۸} جایز نباشد.^{۷۹}

رهبرای :

بلند نمودن آن به مقداری که هنگام خوردن و آشامیدن با غذا یا آب برخورد کند ، مکروه است.^{۸۰}

س . بعضی می گویند اگر سبیل روی لب بالا بیفتد حرام است و بعضی

^{۷۶} . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ أَنَّهُ رَأَى أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَخْفَى شَارِبَهُ حَتَّى الصَّغَةِ بِالْعَسِيبِ (الزَّكَاةُ الْعَسِيبِ) .

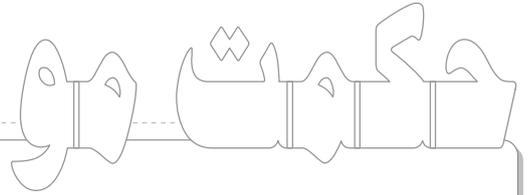
الكافی ج ۶ ص ۴۸۷ ح ۹

^{۷۷} . استفتائات جدید آیت الله تبریزی ج ۱ ص ۲۲۹ س ۱۰۹۶ .

^{۷۸} . مانند شبیه شدن به فرقه منحرف صوفیه یا عرفان مصطلح ، به نحوی که تبلیغ و ترویج آن فرقه ضالّه محسوب شود .

^{۷۹} . استفتائات آیت الله سیستانی ج ۱ ص ۲۴۰ ص ۱۶۶ .

^{۸۰} . أجوبة الاستفتاءات فارسی ص ۳۱۴ س ۱۴۱۵ .

می گویند حرام نیست .

مستدعی است ، حکم الهی را بفرمایند ؟

ج . حرام نیست ، ولی کراهت دارد^{۸۱} .

س . گذاشتن شارب چه حکمی دارد ؟

ج . گذاشتن شارب به طوری که بیش از متعارف و معمول باشد کار خوبی

نیست^{۸۲} .

س . آیا در دین مقدس اسلام و در فرمایش پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله شارب

گذاشتن حرام گردیده و زدن شارب بالا برای شخص مسلمان واجب است یا

خیر ؟

ج . اخبار کثیره از پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام در مذمت شارب

گذاشتن و مدح شارب زدن وارد شده .

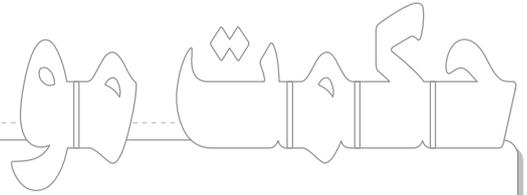
و اگر کسی به عنوان استحباب و رجحان آن شارب خود را بلند بگذارد ،

بدعت در دین گذاشته و حرام است^{۸۳} .

^{۸۱} . استفتائات امام ج ۲ ص ۳۲ س ۸۵ .

^{۸۲} . آیت الله نوری همدانی هزار و یک مسأله فقهی ج ۱ ص ۱۳۷ س ۴۹۴ .

^{۸۳} . آیت الله گلپایگانی ، مجمع المسائل ج ۲ مسائل متفرقه مکاسب محرمه ص ۱۵ س ۱۶ .

سبیل شعار خوارج

بعد از پایان جنگ نهروان ، ابوقتاده انصاری با شصت یا هفتاد نفر از انصار برگشتند و نخست به سراغ عایشه رفتند و جریان نهروان را به تفصیل به عایشه گفتند .

عایشه چون این جریان را بشنید گفت :

هر چند من با علی میانه‌ای ندارم اما چرا حق مطلب را نگویم ، من از رسول خدا شنیدم که می‌فرمود :

امت من به دو فرقه متفرق می‌شوند :

فرقة محلّقون رؤسهم محفون شواربهم

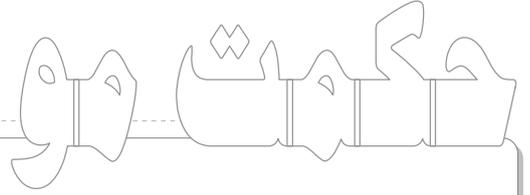
فرقه‌ای سرهایشان را می‌تراشند و شارب‌هایشان را ول می‌کنند .

و لنگ‌ها ، تا نیمه ساق دارند ، قرآن می‌خوانند ولی از گلویشان تجاوز نمی‌کند ، محبوبترین خلق خدا نزد من و نزد خدا ، آنان را می‌کشد .

گفتم : ای اُمّ المؤمنین ، تو که علی را چنین می‌دانستی ، چرا شمشیر به

رویش کشیدی ؟ !

گفت : ای قتاده کاری که باید بشود ، می‌شود و شدنی‌ها هر یک برای خود

اسبابی دارند . . . ٨٤

سیل شعار صوفیه

یکی از شعارهای ظاهری ایشان^{٨٥} سیل و شارب است . . . سپس

^{٨٤} . الدرالنظیم فصل فی حروبه و قتل الناکثین و . . . ص ٣٣٤ و ٣٣٥ ، الکنی و الالقاب ج ٢ ذوالثدیة ص ٢٤٨ :

و حدّث أبوعلیّ الحسن بن أحمد بن الحسن قال : حدّثنا أبو نعیم الحافظ قال : حدّثنا أحمد بن القاسم الریان قال :

حدّثنا أحمد بن إسحاق بن إبراهيم بن نبیط بن شریط الأشجعی قال : حدّثنی أبی ، عن أبیہ ، عن جدّه ، قال :

لمّا فرغ علیّ بن أبی طالب عليه السلام من قتال أهل النهر أقبل أبو قتادة الأنصاری و معه ستون أو سبعون من الأنصار ،

قال : فبدأ بعائشة ، فقال أبو قتادة : لمّا دخلت علیها قالت : ما وراءك ؟ فأخبرتها . . .

فقال : قصّ علیّ القصّة .

فقلت : یا أمّ المؤمنین تفرقت الفرقة و هم نحو اثنی عشر ألفا ینادون لا حکم إلّا لله .

فقال علیّ عليه السلام : كلمة حقّ یراد بها باطل ، فقاتلناهم بعد أن ناشدناهم بالله و کتابه و قالوا : كفر عثمان و علیّ و

عائشة و معاویة ، فلم نزل نحاربهم و هم یتلون القرآن ، فقاتلناهم و قاتلونا و ولیّی منهم من ولیّی . . .

فقال عائشة : ما یمعنی ما بینی و بین علیّ أن أقول الحقّ ، سمعت النبیّ صلی الله علیه و آله یقول :

تفترق أمّتی علی فرقتین ، تمرق بینهما فرقة محلّقون رءوسهم محقّون شواربهم أزرهم الی أنصاف سوقهم ،

یقرءون القرآن لا یراجوز تراقیهم ، یقتلهم أحبّهم الی الله و رسوله .

قال : فقلت یا أمّ المؤمنین فانت تعلمین هذا من رسول الله صلی الله علیه و آله فلم کان الذی کان منک ؟

فقال : یا أبا قتادة و کان أمر الله قدرًا مقدورًا و للقدر سبب ، إن الناس قالوا فی قصّة الإفک ما قالوا ، و کان

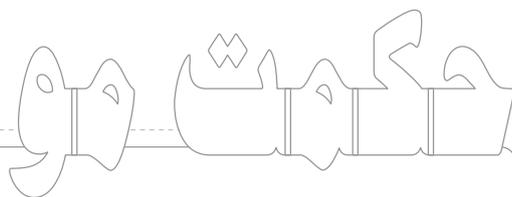
أكثر المهاجرین و الأنصار لما یرون من قلق رسول الله صلی الله علیه و آله و حزنه یقولون له :

أمسک علیک زوجک حتی یأتیک أمر ربّک .

و علیّ عليه السلام یقول : لك یا رسول الله فی نساء قریش من هی أبهی منها و أجلّ نسباً ، و كنت امرأة لی من

رسول الله صلی الله علیه و آله حظّ و منزلة ، وجدت لذلك كما یجد النساء ، فكانت أشياء استغفر الله من اعتقادها .

^{٨٥} . صوفیه یا اهل عرفان مصطلح .

می گویند : شعار ما است ...

البته طایفه‌ای هستند که خود را به نام اهل حق می‌نامند یعنی طایفه عَلِیُّ
اللَّهِی ، که در اطراف کرمانشاه زندگی می‌کنند .

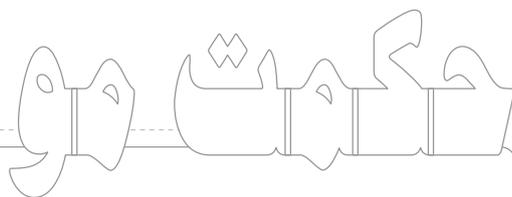
نشانه خاص آنان شارب است ، و به دروغ معتقدند که علی عَلِیُّ نیز شارب
خود را نمی‌زده ، از این جهت شارب را نمی‌زنند ، و زدن آن را گناهی
بزرگ می‌دانند ، لکن ریش خود را می‌تراشند ، مثل قطب کنونی دراویش
که در بلاد فرنگ است و بعضی تابعین آنها که کاملاً شکل مجوس^{۸۶} به
خود گرفته‌اند^{۸۷} .

س . در شهر ما از زمان‌های قدیم گروهی از مردم عقیده دارند که خدا در
حضرت علی عَلِیُّ حلول کرده و به آن ایمان دارند و به علی‌اللّهی مشهور
هستند و به زبان ترکی نیز گوران می‌خوانند و به فارسی به بیان خودشان
اهل حق گفته می‌شود ...

علایم ظاهری آنها این است که موی سبیل‌هایشان را اصلاً اصلاح
نمی‌کنند و موی سبیل‌شان به دهانشان می‌رود ...

^{۸۶} . آتش پرستان و پیروان زرتشت .

^{۸۷} . آیت الله سید جواد مدرّسی ، نقدی بر مثنوی ص ۲۸۵ و ۲۸۶ .

استدعا داریم از چگونگی معاشرت مسلمانان با این فرقه باطل و فاسد و همچنین در مورد مشرک بودن آنها و انتخاب همسر و ازدواج با آنها ما را آگاه و به طور شفاف حکم شرعی آنرا بیان فرمائید .

ج . در فرض سؤال فرقه معروفه به اهل حق که نمونه‌ای از عقائد آنها را ارسال داشته‌اید از طریق حق منحرفند و جداً لازم است مؤمنین و مؤمنات از معاشرت و اختلاط با آنها اجتناب نمایند و ازدواج با آنها نیز حرام است^{۸۸} .

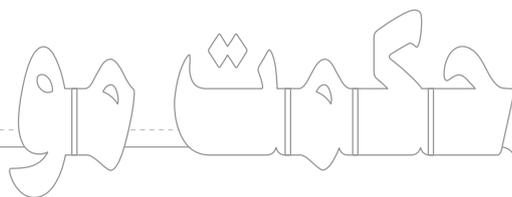
س . آیا بلند گذاشتن شارب تا روی لب استحباب دارد یا نه ؟

ج . استحباب ندارد و به عنوان تشبّه به فرقه صوفیه حرام است^{۸۹} .
مسأله این است که زدن شارب . . . مستحب است ، و به تعبیر دیگر ، گذاردن و داشتن آن مکروه می‌باشد .

و روایات متواتر و قطعی از حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه طاهرین علیهم السلام همه دلالت بر سفارش اکید بر احفاء شارب ، یعنی مبالغه بر زدن و گرفتن آن دارد .

^{۸۸} . آیت الله صافی گلپایگانی ، معارف دین ج ۲ ص ۳۵۸ تا ۳۶۰ .

^{۸۹} . آیت الله صافی گلپایگانی ، جامع الاحکام ج ۲ ص ۹۷ س ۱۵۰۶ .

این دستور اسلام و سنت ثابت قولی و عملی آن بزرگواران است .

حال ترک این سنت و شعار قرارداد آن چه معنایی دارد ؟

اگر اشخاص ، این سنت و امثال بسیاری از آداب و مستحبات دیگر را ترک کنند ، ایرادی نیست ، ولی التزام به آن و شعار قرار دادن التزام ، برخلاف ادب دین و سیره ائمه معصومین علیهم السلام است .

معنای این تعبد و التزام به نگرفتن شارب و ترویج و مستحسن شمردن آن ، انکار یک حکم ثابت شرعی است ، که اگر چه آن حکم مستحب باشد انکارش مثل انکار حکم واجب است^{۹۰}

مخفیگاه شیطان

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله :

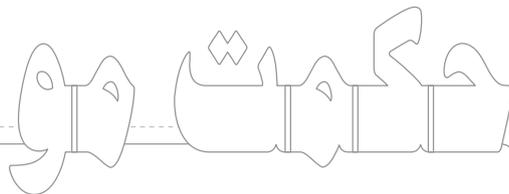
هیچ یک از شما موی سبیل خود را بلند نکند ، زیرا شیطان در آن جا مخفی می شود^{۹۱} .

نتیجه کوتاه نکردن سبیل

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله : هر که سبیل خود را کوتاه نکند ، چهار

^{۹۰} . آیت الله صافی گلپایگانی ، معارف دین ج ۱ فصل ۱۰ صوفیه ص ۳۵۱ و ۳۵۲ .

^{۹۱} . قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله : لَا يُطَوَّلَنَّ أَحَدُكُمْ شَارِبَهُ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَتَّخِذُهُ مَخْبَأً يَسْتَرُّ بِهِ .

کیفر بیند :

۱. به شفاعت من نرسد .
۲. از حوض کوثر ننوشد .
۳. در قبر عذاب شود .
۴. نکیر و منکر در قبر خشمگین بر او وارد شوند^{۹۲} .

امام صادق علیه السلام :

شخصی که موی سبیلش را کوتاه نکند ، از ما نیست^{۹۳} .

داستان

چون سلطان عصر ناصرالدین شاه به دیدن او (ملا آقای دربندی^{۹۴}) آمد ،

به سلطان گفت :

تو سلطان اسلامی سُبُلّت را اصلاح نکردن و شارب را نزدن خلاف قوانین

اسلام است .

^{۹۲} . النبوی صلی الله علیه و آله : من طول شاربه عوقب بأربعة مواطن :

الاول : لا یجد شفاعتی

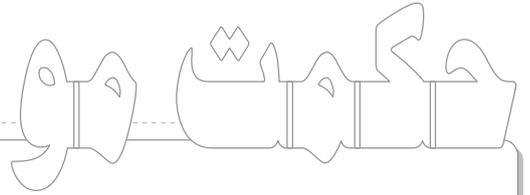
الثانی : لا یشرب من حوضی

الثالث یعذب فی قبره

الرابع : یبعث الیه منکر و نکیر بال غضب . المواعظ الععدیة باب الرابع فصل الثانی ص ۲۱۱

^{۹۳} . النبوی صلی الله علیه و آله : من لم یأخذ شاربه فلیس منّا . مکارم الأخلاق باب ۴ فصل ۲ ص ۶۷

^{۹۴} . ملا آقا ابن رمضان دربندی ، مؤلف کتاب اسرار الشهادة ، از شاگردان شریف العلمای مازندرانی است .

پس سلطان به جهت امثال امر آخوند دلاکی را خواست و قدری از سُبُلَت خود را در همان مجلس اصلاح کرد.^{۹۵}

موی گردن و پشت گوش‌ها و ...

✍ **أمیر المؤمنین** علیه السلام :

موی پشت گردن را بتراشید.^{۹۶}

علامه مامقانی رحمته الله :

تراشیدن موی پشت گردن مستحب است و غم و اندوه را برطرف می‌کند.^{۹۷}

س . تراشیدن موی پشت گردن و پشت گوش‌ها با تیغ چه حکمی دارد؟

ج . جایز است و اشکال ندارد.^{۹۸}

س . آیا زیر گردن ، پشت گردن و قسمتی از پایین چشم‌ها را با تیغ زدن

^{۹۵} . قصص العلماء ، حالات ملا آقای دربندی ص ۱۰۹ .

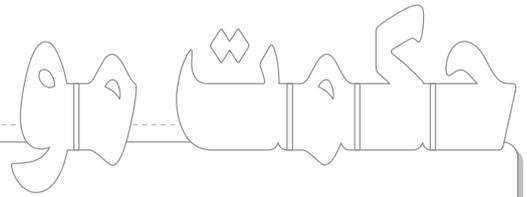
^{۹۶} . العلوی علیه السلام : احلقوا شعر القفا .

جعفریات باب السنة فی حلق الشعر ص ۱۵۶ ، دعائم الإسلام ج ۱ ذکر التنظف و طهارات الفطرة ص ۱۲۴

^{۹۷} . مرآة الکمال ج ۲ فصل ۷ ص ۱۷ ، کافی ج ۶ باب جز الشعر و حلقه ص ۴۸۵ ح ۸ .

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ : قُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ رَبِّمَا كَثُرَ الشَّعْرُ فِي قَفَايَ فَيَعْمُنِي عَمَّا شَدِيداً فَقَالَ لِي : يَا إِسْحَاقُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ حَلْقَ الْقَفَا يَذْهَبُ بِالْغَمِّ .

^{۹۸} . آیت الله سیستانی استفتائات ج ۱ ص ۲۴۱ .

اشکال دارد؟

ج . اشکال ندارد^{۹۹}.

تراشیدن موی گلو و گونه

آیت الله فاضل لنکرانی :

تراشیدن موهای روی گونه مانعی ندارد^{۱۰۰}.

آیت الله بهجت :

تراشیدن زیر گلو و روی گونه‌ها در حد اصلاح مانعی ندارد^{۱۰۱}.

آیت الله سیستانی :

تراشیدن مویی که روی گونه‌ها (عارضین) روییده مانعی ندارد به شرط آن که به مقدار طول یک بند انگشت به طور پیوسته و متصل به هم از موهایی که در قسمت پایین گونه‌ها بر روی استخوان لِحیه (فک پایین) در دو طرف آن روییده ، از چانه تا موازات گوش (انتهای استخوان لِحیه^{۱۰۲})

^{۹۹} . آیت الله مکارم شیرازی ، استفتائات جدید ج ۱ ص ۱۶۲ س ۵۶۸ .

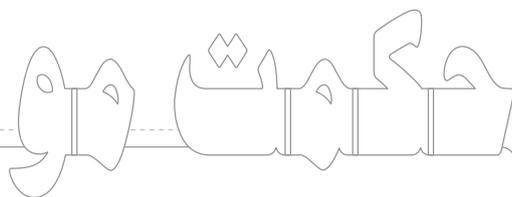
^{۱۰۰} . جامع المسائل ج ۱ ص ۲۳۸ س ۹۵۵ .

^{۱۰۱} . توضیح المسائل مراجع ج ۲ مسائل متفرقه ص ۷۷۹ م ۴ . استفتائات ج ۳ ص ۱۵۲ س ۳۸۸۴ .

^{۱۰۲} . مراد انتهای استخوان فک پایین است که محل اتصال آن به جمجمه می‌باشد که آن را در اصطلاح علمی

مفصل کُنْدیل می‌نامند و آن برجستگی سر استخوان فک در هر طرف می‌باشد که داخل قوس مربوط به آن در

جمجمه قرار می‌گیرد .

را نتراشد و باقی بگذارد به طوری که عرفاً صدق کند آن فرد دارای لحيه و ریش است^{۱۰۳}.

س . تراشیدن موی صورت و گلو و گونه با تیغ یا ماشین‌های برقی چه حکمی دارد؟

ج . در مورد موهای صورت اشکال دارد، ولی در مورد موهای گونه و گلو اشکال ندارد^{۱۰۴}.

س . آیا تراشیدن دو طرف صورت (گونه‌ها) جایز است؟ چه مقدار از ریش، تراشیدنش حرام است؟

ج . تراشیدن گونه‌ها اشکال ندارد^{۱۰۵}.

س . مردی ریش کامل دارد و می‌خواهد از دو طرف ریش خود از گونه‌ها مقداری بتراشد آیا جایز است؟

ج . لازم است به نحو متعارف باشد^{۱۰۶}.

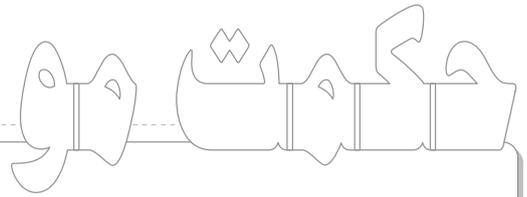
^{۱۰۳} . توضیح المسائل جامع ج ۱ م ۲۲۴۷ . استفتائات آیت الله سیستانی ج ۱ ص ۲۴۲ ص ۱۶۷ .

^{۱۰۴} . آیت الله مکارم شیرازی ، استفتائات جدید ج ۱ ص ۱۶۲ ص ۵۶۷ .

^{۱۰۵} . برگرفته از : صراط النجاة آیات عظام خوئی و تبریزی ج ۲ ص ۴۷ ص ۱۲۳ و ج ۶ ص ۴۹۷ ص ۱۷۸۷

جامع المسائل آیت الله فاضل لنکرانی ج ۱ ص ۲۳۸ ص ۹۵۵

^{۱۰۶} . آیت الله نوری همدانی ، هزار و یک مسأله فقهی ج ۱ ص ۱۳۷ ص ۴۹۳ .

س . آیا اصلاح موی گونه‌ها اعم از این که با نخ باشد یا با موچین ، حرام است ؟

ج . اصلاح موی گونه‌ها هر چند با تراشیدن ، حرام نیست^{۱۰۷}.

تراشیدن موهای بدن

س . آیا برای مردان تراشیدن موی دست و پا جایز است ؟

ج . جایز است^{۱۰۸}.

س . حکم تراشیدن موی قسمت‌های مختلف بدن برای مردان چیست ؟

ج . آنچه حرام است فقط تراشیدن ریش می‌باشد^{۱۰۹}.

س . تراشیدن موهای سینه و پشت و ساق دو پا و بقیه بدن هر چهل روز

یک بار حکمش چیست ؟

و آیا این کار مستحب است ؟

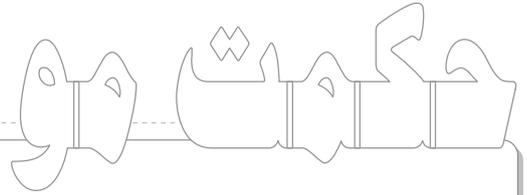
ج . مالیدن نوره به قسمت‌های متعارف بدن مستحب است^{۱۱۰}.

^{۱۰۷}. رهبری ، أجوبة الاستفتاءات فارسی ص ۳۱۶ س ۱۴۲۴ .

^{۱۰۸}. آیت الله تبریزی ، صراط النجاة ج ۹ ص ۱۰۹ س ۳۱۹ .

^{۱۰۹}. آیت الله تبریزی ، صراط النجاة ج ۹ ص ۱۰۶ س ۳۰۶ .

^{۱۱۰}. آیت الله تبریزی ، صراط النجاة ج ۹ ص ۱۰۸ س ۳۱۵ .

س . حکم تراشیدن موی سینه چیست ؟

ج . تراشیدن و برطرف نمودن موی سینه اشکال ندارد^{۱۱۱}.

س . در ازاله موهای زیر بغل و عورت ، نهایت مدتی که به فرد اجازه داده

شده در تأخیر چه مقدار است ؟

ج . مالیدن نوره به عورت هر دو هفته یکبار بلکه هر هفته مستحب

است^{۱۱۲}.

کندن مو

س . کندن موی صورت برای مرد چگونه است (زیر گلو یا چانه) و

گونه‌ها ؟

ج . کندن چند موی از صورت کراهت دارد ، و کندن موهای زیر گلو و

گونه نیز مکروه می‌باشد^{۱۱۳}.

خط انداختن ریش

س . مشخص بودن خطّ فاصل بین موی سر و ریش در روی شقیقه‌ها چه

^{۱۱۱} . آیت الله تبریزی ، صراط النجاة ج ۹ ص ۱۰۸ و ۱۰۹ س ۳۱۷ .

^{۱۱۲} . آیت الله تبریزی ، صراط النجاة ج ۹ ص ۱۰۹ س ۳۱۷ .

^{۱۱۳} . آیت الله تبریزی ، استفتانات جدید ج ۲ ص ۵۰۳ س ۲۰۶۵ .

صورت دارد؟

ج . اشکال ندارد^{۱۱۴} .

س . گذاشتن خط ریش چه حکمی دارد؟

ج . در حدّ اصلاح روی گونه‌ها ، اشکال ندارد^{۱۱۵} .

بازی با ریش

✍ امام صادق علیه السلام :

زیاد با ریشت بازی نکن زیرا این کار صورتت را زشت می‌نماید^{۱۱۶} .

✍ رسول خدا صلی الله علیه و آله :

ای علی ، سه چیز از مصادیق وسواس است :

• خوردن گل

• کندن ناخن‌ها با دندان

• و خوردن ریش^{۱۱۷} .

^{۱۱۴} . استفتائات امام ج ۲ ص ۳۱ س ۸۳ .

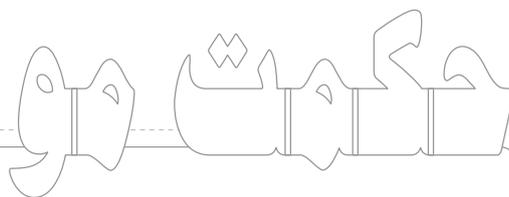
^{۱۱۵} . آیت الله بهجت ، استفتائات ج ۳ ص ۱۵۲ س ۳۸۸۶ .

^{۱۱۶} . عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام :

لَا تُكْثِرُ وَضَعَ يَدِكَ فِي لِحْيَتِكَ فَإِنَّ ذَلِكَ يَشِينُ الْوَجْهَ . عِللُ الشَّرَائِعِ ج ۲ بَاب ۳۵۱ ص ۵۳۱ ح ۱

^{۱۱۷} . فِي وَصِيَّةِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله لِعَلِيِّ علیه السلام قَالَ : يَا عَلِيُّ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَسْوَاسِ : أَكْلُ الطَّيْنِ وَ تَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ بِالْأَسْنَانِ وَ

أَكْلُ اللَّحْيَةِ . مِنْ لَاحِظَرِهِ الْفَقِيه ج ۴ بَاب النُّوَادِر ص ۳۷۲ ح ۵۷۶۲

گیسوان

... از آن جمله نوشته است که :

گیسوان داشتن حسنین علیهما السلام که شهرتی دارد و در این که پیغمبر صلی الله علیه و آله

گیسوان حسنین علیهما السلام را شسته است ، غلط است .

زیرا که حسنین علیهما السلام گیسوان نداشتند و گیسوان مکروه است و امام بری

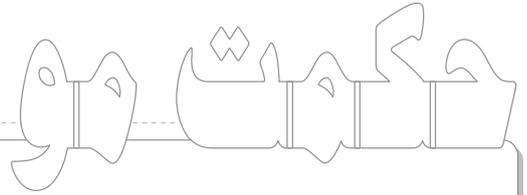
از فعل مکروه و مداومت بر آن مکروه است چه در حالت صغر یا کبر^{۱۱۸}.

ادامه مطلب در حکمت مو جلد ۳

منابع تفصیلی :

در انتهای حکمت مو جلد سوم ذکر می شود .

^{۱۱۸} . قصص العلماء حالات آقا سید محمد بن آقا سید علی ص ۱۲۶ .

فهرست

۲۴	• سبیل شعار خوارج.....	۱	• تراشیدن ریش.....
۲۵	• سبیل شعار صوفیه.....	۳	• استفتائات.....
۲۸	• مخفیگاه شیطان.....	۴	• علت حرمت ریش تراشی.....
۲۸	• نتیجه کوتاه نکردن سبیل.....	۶	• حد و اندازه ریش.....
۲۹	• داستان.....	۹	• کراهت بیش از یک قبضه.....
۳۰	• موی گردن و پشت گوش‌ها و.....	۱۰	• روایات.....
۳۱	• تراشیدن موی گلو و گونه.....	۱۱	• ریش پروفسوری.....
۳۳	• تراشیدن موهای بدن.....	۱۴	• تراشیدن با ماشین.....
۳۴	• کندن مو.....	۱۶	• فرق احتیاط واجب و احتیاط مستحب.....
۳۴	• خط انداختن ریش.....	۱۸	• دستور پدر.....
۳۵	• بازی با ریش.....	۱۹	• شارب یا سبیل.....
۳۶	• گیسوان.....	۲۱	• کوتاه کردن شارب سنت است.....
		۲۲	• بلند گذاشتن شارب.....

نشریه پیام دین

موضوع : حکمت مو جلد دوم

تاریخ تألیف : ۱۳۷۶ ش

تاریخ بازبینی : فروردین ۱۴۰۰ ش ، رمضان ۱۴۴۲ ق

مدیر مسئول : علی صادقی موحد

صاحب امتیاز : احمد سعید کریمی

طرح جلد : علی اصغر حقانی